HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a treia)

3 octombrie 2019*

„Trimitere preliminară – Protecția consumatorilor – Clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii – Directiva 93/13/CEE – Articolul 3 alineatul (1) – Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor contractuale – Articolul 4 alineatul (2) – Articolul 5 – Obligația de redactare clară și inteligibilă a clauzelor contractuale – Clauze care impun plata unor costuri pentru servicii nespecificate”

În cauza C-621/17,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Kúria (Curtea Supremă, Ungaria), prin decizia din 26 octombrie 2017, primită de Curte la 3 noiembrie 2017, în procedura

Gyula Kiss

împotriva

CIB Bank Zrt.,

Emil Kiss,

Gyuláné Kiss,

CURTEA (Camera a treia),

compusă din doamna A. Prechal (raportoare), președintă de cameră, domnii F. Biltgen, J. Malenovský și C. G. Fernlund și doamna L. S. Rossi, judecători,

avocat general: domnul G. Hogan,

grefier: doamna R. Șereș, administratoare,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 martie 2019,

luând în considerare observațiile prezentate:

– pentru domnul Kiss, de I. Ölveczky și de K. Czingula, ügyvédek;

– pentru CIB Bank Zrt., de J. Burai-Kovács și de G. Stanka, ügyvédek;

– pentru guvernul maghiar, de M. Z. Fehér, în calitate de agent;

* Limba de procedură: maghiara.

– pentru guvernul Regatului Unit, de Z. Lavery, în calitate de agent, asistată de A. Howard, barrister;

– pentru Comisia Europeană, de N. Ruiz García și de A. Tokár, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 15 mai 2019,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 3 alineatul (1), a articolului 4 alineatul (2) și a articolului 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu având ca părți, cu titlu principal, pe domnul Gyula Kiss, pe de o parte, și CIB Bank Zrt. (denumită în continuare „CIB”), pe de altă parte, în legătură cu o cerere în constatarea caracterului abuziv al anumitor clauze cuprinse într-un contract de împrumut.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Al doisprezecelea, al treisprezecelea, al șaisprezecelea, al nouăsprezecelea și al douăzecilea considerent ale Directivei 93/13 au următorul cuprins:

„întrucât, cu toate acestea, în stadiul lor actual, legislațiile interne permit doar preconizarea unei armonizări parțiale; întrucât, în special, prezenta directivă nu se referă decât la clauzele contractuale care nu au fost negociate individual; întrucât statele membre ar trebui să aibă posibilitatea, respectând în același timp dispozițiile tratatului, de a le asigura consumatorilor un nivel mai ridicat de protecție prin dispoziții de drept intern mai stricte decât cele din prezenta directivă;

întrucât se consideră că actele cu putere de lege sau normele administrative ale statelor membre, care determină direct sau indirect clauzele contractelor încheiate cu consumatorii, nu conțin clauze abuzive; întrucât, în consecință, nu este necesar ca prezenta directivă să se aplice clauzelor care reflectă actele cu putere de lege sau normele administrative obligatorii și principiile sau dispozițiile din convențiile internaționale la care statele membre sau Comunitatea sunt părți; întrucât, în această privință, formularea «acte cu putere de lege sau norme administrative obligatorii» din articolul 1 alineatul (2) se referă și la normele care, în conformitate cu legea, se aplică între părțile contractante, cu condiția să nu se fi instituit alte acorduri;

[…]

întrucât, în conformitate cu criteriile generale selectate, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor, în special în cadrul activităților publice de vânzare sau furnizare, prin care se asigură servicii colective care iau în considerare solidaritatea dintre utilizatori, trebuie completată cu mijloace pentru efectuarea unei aprecieri globale a diferitor interese implicate; întrucât aceasta constituie o cerință de bună-credință; întrucât, la aprecierea bunei-credințe, trebuie acordată o atenție deosebită forței pozițiilor de negociere ale părților, faptului de a ști dacă consumatorul a fost încurajat să-și dea acordul pentru clauza în cauză și dacă bunurile sau serviciile au fost vândute sau furnizate la cererea

expresă a consumatorului; întrucât condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de vânzător sau furnizor [a se citi «profesionist»] atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama;

[…]

întrucât, în sensul prezentei directive, aprecierea caracterului abuziv nu se efectuează asupra clauzelor care descriu obiectul principal al contractului, nici asupra raportului calitate/preț al bunurilor sau serviciilor furnizate; întrucât obiectul principal al contractului și raportul calitate/preț pot fi, cu toate acestea, luate în considerare la aprecierea corectitudinii altor clauze; […]

întrucât contractele ar trebui redactate într-un limbaj clar și inteligibil, iar consumatorului ar trebui să i se ofere posibilitatea de a analiza toate clauzele și, în caz de dubiu, ar trebui să prevaleze interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator”.

4 Articolul 3 alineatul (1) din această directivă prevede:

„O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.”

5 Potrivit articolului 4 din directiva menționată:

„(1) Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

(2) Aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.”

6 Articolul 5 din Directiva 93/13 prevede:

‚În cazul contractelor în care toate clauzele sau o parte a acestora sunt prezentate consumatorului în scris, acestea trebuie întotdeauna redactate într-un limbaj clar și inteligibil. În cazul în care există îndoieli cu privire la sensul unei clauze, prevalează interpretarea cea mai favorabilă pentru consumator. […]”

Dreptul maghiar

Codul civil

7 Articolul 209/B din Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény (Legea nr. IV din 1959 privind Codul civil) prevede:

„(1) O condiție contractuală generală sau o clauză a unui contract încheiat cu un consumator este abuzivă atunci când instituie, în mod unilateral și fără niciun fel de justificare, cu încălcarea cerințelor de bună-credință, drepturi și obligații ale părților izvorâte din contract, în detrimentul uneia dintre părți.

(2) Se consideră că drepturile și obligațiile au fost stabilite în mod unilateral și nejustificat, în detrimentul uneia dintre părți, dacă:

a) se îndepărtează în mod semnificativ de o normă esențială aplicabilă contractului sau

b) sunt incompatibile cu obiectul sau cu funcția contractului.

(3) Pentru aprecierea caracterului abuziv al clauzei, trebuie să se examineze toate circumstanțele existente la momentul semnării contractului care au determinat încheierea acestuia, precum și natura serviciilor prevăzute și raporturile clauzei respective cu alte dispoziții ale contractului sau cu alte contracte.

(4) Printr-o reglementare specială, pot fi stabilite clauzele contractelor încheiate cu consumatorii care trebuie calificate drept abuzive sau cele care trebuie considerate abuzive până la proba contrară.

(5) Dispozițiile referitoare la clauzele contractuale abuzive nu pot fi aplicate clauzelor contractuale care definesc prestația și contraprestația, cu condiția ca aceste clauze să fie redactate într-un limbaj clar și inteligibil pentru ambele părți.

(6) O clauză contractuală nu poate fi considerată abuzivă în cazul în care aceasta este impusă prin lege sau este introdusă cu scopul de a îndeplini cerințele prevăzute de o normă juridică.”

8 Articolul 523 din codul menționat are următorul cuprins:

„(1) În temeiul unui contract de credit, instituția de credit sau un alt împrumutător se obligă să pună la dispoziția împrumutatului suma convenită; împrumutatul se obligă să restituie această sumă conform contractului.

(2) Cu excepția unor dispoziții contrare, în cazul în care creditorul este o instituție de credit, debitorul este obligat la plata dobânzilor (împrumut bancar).”

Legea Hpt

9 Potrivit articolului 210 alineatul (2) din a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásolitera król szóló 1996. évi CXII. törvény (Legea nr. CXII. din 1996 privind instituțiile de credit și întreprinderile financiare, denumită în continuare „Legea Hpt”):

„Contractul de servicii financiare sau contractul de servicii financiare complementare trebuie să determine în mod neechivoc dobânzile, cheltuielile și orice alte costuri sau condiții, inclusiv consecințele juridice ale executării tardive a obligațiilor, precum și modalitățile și consecințele executării obligațiilor secundare care garantează contractul.”

10 Articolul 212 din Legea Hpt prevede:

„(1) Contractul de împrumut încheiat cu consumatorii sau cu particularii trebuie să precizeze dobânda anuală efectivă, exprimată în procent și stabilită conform unor dispoziții speciale.

(2) Costul efectiv al creditului reprezintă suma care trebuie plătită de consumator pentru împrumut și include dobânzile, comisioanele de acordare și orice alte costuri care trebuie plătite cu privire la utilizarea împrumutului.

(3) Dobânda anuală efectivă este rata dobânzii interne pe baza căreia costul efectiv al creditului și capitalul care trebuie rambursate de client reprezintă valoarea creditului minus costurile achitate de client instituției financiare la momentul acordării.”

11 Punctul I.10.2.a din anexa nr. 2 la Legea Hpt definește termenii „acordare a unui împrumut în bani” după cum urmează:

„punerea la dispoziție, în temeiul unui contract de împrumut sau de credit încheiat între creditor și debitor, a unei sume de bani care trebuie rambursată de debitor – cu sau fără dobânzi – la momentul stabilit în contract.”

12 Punctul I.10.3 din această anexă prevede:

„Activitatea de servicii financiare constând în acordarea de credite și de împrumuturi în bani include activitățile privind evaluarea bonității, întocmirea contractelor de credit sau de împrumut, înregistrarea împrumuturilor acordate, precum și monitorizarea, verificarea și recuperarea lor.”

13 Punctul III.7 din anexa menționată definește termenul de „dobândă” după cum urmează:

„sumă sau altă prestație care trebuie achitată de debitor creditorului (sau depunătorului) pentru utilizarea și pentru riscul depozitului consimțit sau al împrumutului obținut, exprimată în procent din valoarea depozitului sau a împrumutului, și care trebuie achitată (sau calculată) *pro rata temporis*.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

14 La 16 septembrie 2005, reclamantul din litigiul principal a încheiat cu societatea în drepturile căreia succede CIB un contract de împrumut în valoare de 16 451 de euro, cu dobândă anuală de 5,4 % și cu costuri de administrare la rata anuală de 2,4 %, pentru o durată de 20 de ani. Persoana interesată era de asemenea obligată să plătească, în temeiul clauzelor contractului, suma de 40 000 de forinți maghiari (HUF) (aproximativ 125 de euro) cu titlu de comision de acordare. Dobânda anuală efectivă (DAE) era stabilită la 8,47 %.

15 Reclamantul din litigiul principal a formulat o acțiune la Győri Törvényszék (Curtea din Győr, Ungaria), prin care a solicitat constatarea caracterului abuziv al clauzelor referitoare la costurile de administrare și la comisionul de acordare pentru motivul că contractul nu detalia serviciile precise pentru care se considera că acestea reprezentau contraprestația.

16 În apărare, CIB a susținut că nu avea nicio obligație de a detalia serviciile pentru care costurile de administrare și comisionul de acordare reprezentau contraprestația. Aceasta a precizat totuși că comisionul de acordare se raporta la demersurile efectuate anterior încheierii contractului, în timp ce costurile de administrare reprezentau contraprestația diligențelor realizate după încheierea contractului respectiv.

17 Győri Törvényszék (Curtea din Győr) a declarat abuzivă clauza referitoare la comisionul de acordare, dar a respins capătul de cerere privitor la costurile de administrare.

18 Întrucât reclamantul din litigiul principal și CIB au formulat apel, Győri Ítélőtábla (Curtea Regională de Apel din Győr, Ungaria) a confirmat hotărârea pronunțată în primă instanță. În ceea ce privește clauza privind costurile de administrare, această instanță a arătat că ea era redactată în mod clar și inteligibil, dat fiind că cuantumul stabilit în sarcina împrumutatului în acest temei era clar definit și că natura contraprestației era notorie. Aceasta a adăugat faptul că respectivele costuri includeau operațiuni precum prelucrarea, gestionarea, înregistrarea și recuperarea împrumutului. În schimb, în ceea ce

privește comisionul de acordare, instanța menționată a subliniat că era dificil să se determine serviciile precise pentru care acesta reprezenta contraprestația, dat fiind că costul tuturor serviciilor de notorietate era deja inclus în costurile de administrare.

19 Reclamantul din litigiul principal și CIB au formulat recurs la instanța de trimitere.

20 Reclamantul din litigiul principal arată că contractul nu menționează cu claritate serviciile în schimbul cărora este obligat să plătească costuri de administrare. El susține că CIB nu a demonstrat în cursul procedurii că prelucrarea și administrarea creditului ar genera costuri care nu ar fi acoperite deja de dobândă.

21 În ceea ce o privește, CIB contestă caracterul abuziv al clauzei referitoare la comisionul de acordare, subliniind în special că nicio dispoziție juridică în vigoare la data încheierii contractului în discuție în litigiul principal nu impunea să se detalieze precis serviciile furnizate în schimbul acestui comision.

22 Instanța de trimitere precizează că, la data faptelor din litigiul principal, noțiunea de „costuri de administrare” nu era definită în dreptul maghiar și că, în general, nici contractele de împrumut nu indicau serviciile pentru care costurile de administrare reprezintă contraprestația. Instituțiile financiare ar fi recurs la două modele de credit diferite în ceea ce privește aceste costuri, primul stipulând costuri de administrare pe lângă dobânzi, iar cel de al doilea neprevăzând costuri de administrare, ci stabilind o rată a dobânzii mai ridicată pentru acoperirea acestor costuri. Pe de altă parte, în timp ce majoritatea instituțiilor financiare ar fi facturat un comision de acordare achitat printr-o plată unică, această instanță subliniază că legea maghiară în vigoare la data încheierii contractului în discuție în litigiul principal nu definea contraprestația acestui comision, acesta din urmă fiind doar menționat la articolul 212 din Legea Hpt drept componentă a costului total al împrumutului.

23 Instanța de trimitere are îndoieli cu privire la aspectul dacă clauzele în discuție în litigiul principal sunt redactate într-un limbaj clar și inteligibil și cu privire la modul în care trebuie să aprecieze caracterul eventual abuziv al acestora. În plus, deși jurisprudența națională nu este uniformă în materie, s-ar fi decis în majoritatea cazurilor că este suficient să fie clar costul total al împrumutului în discuție, fără să fie necesar să se precizeze natura tuturor serviciilor furnizate în schimbul acestuia.

24 Totuși, din această jurisprudență nu ar reieși în mod clar care sunt serviciile care sunt furnizate în schimbul costurilor de administrare și nici dacă aceste servicii pot fi distinse de prestația principală, și anume punerea la dispoziție a unei sume de bani și rambursarea acestei sume majorate cu dobândă. În orice caz, în măsura în care cuprinde atât dobânda, cât și costurile, DAE ar permite să se cunoască costul total al împrumutului și să se compare diferitele oferte de împrumut de pe piață.

25 Potrivit unei jurisprudențe minoritare, serviciile furnizate în schimbul costurilor de administrare trebuie, dimpotrivă, să fie detaliate. Astfel, ar fi util pentru consumator să poată compara nu numai cuantumurile DAE, ci și natura acestor servicii. În această privință, disocierea în două elemente a contrapartidei prestației principale – dobândă și costuri de administrare – nu ar fi justificată, baza de calcul al costurilor de administrare fiind, în plus, diferită de cea utilizată pentru calcularea dobânzii. În sfârșit, potrivit jurisprudenței menționate, serviciile furnizate în schimbul comisionului de acordare ar trebui să fie cunoscute pentru a se putea asigura că aceste servicii nu sunt facturate de două ori.

26 Instanța de trimitere arată, pe de altă parte, că jurisprudența diferitor state membre este la rândul ei divergentă în ceea ce privește natura costurilor de administrare. Astfel, Bundesgerichtshof (Curtea Federală de Justiție, Germania) ar considera că poate fi apreciat caracterul abuziv al unei clauze privind costurile de administrare, dat fiind că dobânda, iar nu aceste costuri, ar reprezenta contrapartida prestației principale. O astfel de clauză ar fi abuzivă întrucât instituția de credit, prin intermediul acestor costuri de administrare, îi impune consumatorului, printre altele, sarcina unor costuri de funcționare efectuate în interesul exclusiv al instituției menționate. În schimb, Oberster

Gerichtshof (Curtea Supremă, Austria) ar considera că o clauză contractuală care stipulează costuri de administrare face parte din prestația principală, ceea ce ar împiedica examinarea caracterului său abuziv.

27 În ceea ce privește cauza principală în discuție, instanța de trimitere apreciază că determinarea serviciilor furnizate în schimbul costurilor de administrare și al comisionului de acordare este susceptibilă să fie pertinentă pentru a stabili dacă clauzele contractului încheiat de reclamantul din litigiul principal sunt suficient de clare și de inteligibile în sensul articolului 4 alineatul (2) și al articolului 5 din Directiva 93/13. În plus, în ipoteza în care s-ar constata că una dintre aceste clauze nu este redactată în mod clar și inteligibil, s-ar ridica întrebarea dacă această constatare trebuie să conducă *ipso facto* la concluzia că această clauză este abuzivă sau dacă, pentru a ajunge la această concluzie, este necesar de asemenea, în raport în special cu articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, să se examineze dacă, în pofida cerinței de bună-credință, clauza menționată creează un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

28 În sfârșit, instanța menționată are îndoieli cu privire la aspectul dacă trebuie să se examineze numai prestațiile și contraprestațiile lor aferente respectivelor clauze sau dacă trebuie să se țină seama de toate clauzele contractului și să se efectueze un bilanț al tuturor avantajelor și dezavantajelor.

29 În aceste împrejurări, Kúria (Curtea Supremă, Ungaria) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Cerința privind redactarea clară și inteligibilă, prevăzută [la articolul] 4 alineatul (2) și [la articolul] 5 din Directiva [93/13], trebuie interpretată în sensul că, în cadrul unui contract de împrumut încheiat cu consumatorii, aceasta este îndeplinită în cazul unei clauze contractuale care nu a fost negociată individual, care prevede cu exactitate cuantumul costurilor, al comisioanelor și al altor cheltuieli (denumite în continuare, împreună, «costuri») în sarcina consumatorului, precum și metoda de calcul al acestora și momentul la care trebuie achitate, dar care totuși nu specifică serviciile concrete care reprezintă contraprestația acestor costuri, sau trebuie interpretată în sensul că un contract trebuie să indice de asemenea serviciile concrete respective? În acest din urmă caz, este suficient ca conținutul serviciului prestat să poată fi dedus din denumirea costului?

2) Articolul 3 alineatul (1) din Directiva [93/13] trebuie interpretat în sensul că clauza contractuală utilizată în speță cu privire la costuri, care nu face posibilă identificarea în mod neechivoc, pe baza contractului, a serviciilor concrete prestate în schimbul acestor costuri, provoacă, în detrimentul consumatorului, contrar cerinței de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

30 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil trebuie înțeleasă ca impunând că acele clauze contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale cuprinse într-un contract de împrumut încheiat cu consumatori, precum cele în discuție în litigiul principal, care stabilesc în mod precis cuantumul costurilor de administrare și al unui comision de acordare care urmează să fie suportate de consumator, metoda lor de calcul și data de exigibilitate a acestora, trebuie să detalieze de asemenea toate serviciile furnizate în schimbul sumelor în cauză.

31 Potrivit articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, aprecierea caracterului abuziv al clauzelor nu privește nici definirea obiectului contractului, nici caracterul adecvat al prețului sau al remunerației, pe de o parte, față de serviciile sau de bunurile furnizate în schimbul acestora, pe de altă parte, în măsura în care aceste clauze sunt exprimate în mod clar și inteligibil.

32 În această privință, Curtea a declarat deja că clauzele contractuale care se circumscriu noțiunii „obiectul [principal al] contractului”, în sensul dispoziției menționate, trebuie înțelese ca fiind cele care stabilesc prestațiile esențiale ale acestui contract și care, ca atare, îl caracterizează. În schimb, clauzele care au un caracter accesoriu în raport cu cele care definesc esența însăși a raportului contractual nu pot fi circumscrise noțiunii menționate (Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctele 35 și 36, precum și jurisprudența citată).

33 Revine instanței de trimitere sarcina să aprecieze, având în vedere natura, economia generală și prevederile contractului de împrumut vizat, precum și contextul juridic și factual în care se înscrie acesta, dacă respectiva clauză constituie un element esențial al prestației debitorului care constă în rambursarea sumei puse la dispoziția sa de împrumutător (Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 54 și jurisprudența citată).

34 Pe de altă parte, din termenii articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13 reiese că a doua categorie de clauze al căror caracter eventual abuziv nu poate face obiectul unei aprecieri are un domeniu de aplicare restrâns, întrucât ea nu privește decât caracterul adecvat al prețului sau al remunerației prevăzute față de serviciile sau bunurile furnizate în schimbul acestora, această excludere explicându-se prin faptul că nu există niciun barem sau criteriu juridic care să poată încadra și ghida controlul acestui caracter adecvat (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 55 și jurisprudența citată).

35 Clauzele referitoare la contraprestația datorată de consumator creditorului sau care au un efect asupra prețului efectiv ce trebuie plătit acestuia din urmă de către consumator nu intră, așadar, în principiu, în această a doua categorie de clauze, cu excepția chestiunii dacă valoarea contraprestației sau a prețului prevăzut în contract este adecvată față de serviciul furnizat în schimb de creditor (Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 56). Cu toate acestea, reiese din dosarul de care dispune Curtea, aspect a cărui verificare revine totuși instanței de trimitere, că, în speță, caracterul pretins abuziv al clauzelor în discuție în litigiul principal nu privește raportul dintre cuantumul costurilor de administrare și al comisionului de acordare și serviciile furnizate în schimbul acestora.

36 În orice caz, indiferent dacă clauzele în discuție în litigiul principal intră sau nu intră sub incidența articolului 4 alineatul (2) din Directiva 93/13, aceeași cerință de transparență precum cea vizată de această dispoziție figurează și la articolul 5 din această directivă, care prevede că clauzele contractuale scrise trebuie „întotdeauna” să fie redactate în mod clar și inteligibil. După cum a statuat deja Curtea, cerința privind transparența, astfel cum figurează în prima dintre aceste dispoziții, are aceeași întindere precum cea avută în vedere în cea de a doua dispoziție (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 aprilie 2014, Kásler și Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, punctele 67-69).

37 În sfârșit, cerința de transparență menționată trebuie să fie înțeleasă ca impunând nu numai ca clauza în discuție să fie inteligibilă pentru consumator pe plan gramatical, ci și ca acest consumator să fie de asemenea în măsură să evalueze, pe baza unor criterii precise și inteligibile, consecințele economice care decurg de aici pentru el (a se vedea în acest sens Hotărârea din 9 iulie 2015, Bucura, C-348/14, nepublicată, EU:C:2015:447, punctul 55 și jurisprudența citată).

38 În speță, din decizia de trimitere reiese că contractul de împrumut în discuție în litigiul principal prevedea existența unor costuri de administrare la o rată anuală de 2,4 % pentru o durată de 240 de luni, aceste costuri fiind calculate în prima perioadă anuală asupra întregului cuantum al

împrumutului, iar în perioadele următoare, asupra cuantumului restant datorat în prima zi a perioadei anuale avute în vedere. În plus, în conformitate cu contractul, reclamantul era obligat să plătească suma de 40 000 HUF cu titlu de comision de acordare.

39 Rezultă, prin urmare, că clauzele vizate îi permiteau reclamantului din litigiul principal să evalueze consecințele economice care decurgeau din acestea pentru el.

40 În această privință, trebuie amintit că, referitor la o clauză a unui contract de împrumut care prevede un „comision de riscuri”, Curtea a statuat în esență că acest contract nu putea fi considerat ca expunând în mod transparent motivele care justifică remunerația corespunzătoare acestui comision, din moment ce se contesta că creditorul este obligat să furnizeze o contraprestație reală în scopul obținerii respectivului comision (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 77).

41 În speță, în ceea ce privește clauza privind comisionul de acordare, este cert că reclamantul din litigiul principal contestă existența vreunei contraprestații reale pentru acest comision. În aceste împrejurări, revine instanței de trimitere sarcina de a verifica dacă persoana interesată a fost informată cu privire la motivele care justifică plata acestui comision.

42 În ceea ce privește clauza referitoare la costurile de administrare, deși reclamantul din litigiul principal nu pare să concluzioneze că nu există nicio contraprestație aferentă acestor costuri, el pretinde totuși că natura exactă a diferitor servicii corespunzătoare nu este transparentă.

43 Desigur, din jurisprudența menționată la punctul 37 din prezenta hotărâre nu rezultă că creditorul este obligat să detalieze în contractul respectiv natura tuturor serviciilor furnizate în schimbul costurilor prevăzute de una sau de mai multe clauze contractuale. Cu toate acestea, având în vedere protecția pe care Directiva 93/13 urmărește să o acorde consumatorului ca urmare a faptului că se află într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, este necesar ca natura serviciilor furnizate efectiv să poată fi în mod rezonabil înțeleasă sau dedusă din contractul avut în vedere în ansamblul său. În plus, consumatorul trebuie să fie în măsură să verifice dacă nu există o suprapunere între diferitele costuri sau între serviciile pe care acestea din urmă le remunerează.

44 În cauza principală, instanța de trimitere trebuie să examineze dacă această situație se regăsește în lumina tuturor elementelor de fapt pertinente, printre care figurează nu numai clauzele cuprinse în contractul în cauză, ci și publicitatea și informațiile furnizate de creditor în cadrul negocierii contractului (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 februarie 2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, punctul 75).

45 Prin urmare, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13 trebuie interpretate în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil nu impune că acele clauze contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale cuprinse într-un contract de împrumut încheiat cu consumatori, precum cele în discuție în litigiul principal, care stabilesc în mod precis cuantumul costurilor de administrare și al unui comision de acordare care urmează să fie suportate de consumator, metoda lor de calcul și data de exigibilitate a acestora, trebuie să detalieze de asemenea toate serviciile furnizate în schimbul sumelor în cauză.

Cu privire la a doua întrebare

46 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere urmărește să se stabilească în esență dacă articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, referitoare la costuri de administrare a împrumutului, care

nu permite identificarea fără ambiguitate a serviciilor concrete furnizate în schimbul acestora, creează, în detrimentul consumatorului, în contradicție cu cerința de bună-credință, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract.

47 Trebuie precizat de la bun început că, potrivit unei jurisprudențe constante, competența Curții în materie privește interpretarea noțiunii de „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile acestei directive, având-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii speței. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 66 și jurisprudența citată).

48 Având în vedere situația de inferioritate a consumatorului față de profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare, Directiva 93/13 obligă statele membre să prevadă un mecanism care să asigure ca orice clauză contractuală care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale să poată fi controlată pentru aprecierea eventualului său caracter abuziv. În acest cadru, instanței naționale îi revine sarcina să determine, ținând seama de criteriile prevăzute la articolul 3 alineatul (1) și la articolul 5 din această directivă, dacă, având în vedere împrejurările proprii ale speței, o astfel de clauză îndeplinește cerințele bunei-credințe, echilibrului și transparenței prevăzute de această directivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 26 martie 2019, Abanca Corporación Bancaria și Bankia, C-70/17 și C-179/17, EU:C:2019:250, punctul 50 și jurisprudența citată).

49 Astfel, caracterul transparent al unei clauze contractuale, după cum impune articolul 5 din Directiva 93/13, constituie unul dintre elementele care trebuie luate în considerare în cadrul aprecierii caracterului abuziv al acestei clauze, pe care instanța națională trebuie să o efectueze în temeiul articolului 3 alineatul (1) din această directivă. În cadrul acestei aprecieri, revine instanței menționate sarcina să evalueze, având în vedere ansamblul circumstanțelor cauzei, într-o primă etapă, posibila nerespectare a cerinței de bună-credință și, într-o a doua etapă, existența unui eventual dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului, în sensul acestei din urmă dispoziții (a se vedea în acest sens Hotărârea din 20 septembrie 2017, Andriciuc și alții, C-186/16, EU:C:2017:703, punctul 56).

50 În ceea ce privește problema dacă cerința bunei-credințe, în sensul articolului 3 alineatul (1) din Directiva 93/13, este respectată, este important să se constate că, având în vedere al șaisprezecelea considerent al acesteia, instanța națională trebuie să verifice în acest scop dacă profesionistul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o asemenea clauză în urma unei negocieri individuale (Hotărârea din 14 martie 2013, Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, punctul 69).

51 În legătură cu examinarea existenței unui eventual dezechilibru semnificativ, aceasta nu se poate limita la o apreciere economică de natură cantitativă, întemeiată pe o comparație între valoarea totală a operațiunii care a făcut obiectul contractului, pe de o parte, și costurile puse în sarcina consumatorului prin această clauză, pe de altă parte. Astfel, un dezechilibru semnificativ poate să rezulte din simplul fapt al unei atingeri suficient de grave aduse situației juridice în care este plasat consumatorul, în calitate de parte la contractul în cauză, în temeiul dispozițiilor naționale aplicabile, fie sub forma unei restrângeri a conținutului drepturilor de care, potrivit acestor dispoziții, consumatorul beneficiază în temeiul acestui contract, fie sub forma unei piedici în exercitarea acestora sau a punerii în sarcina sa a unei obligații suplimentare, neprevăzută de normele naționale (Hotărârea din 16 ianuarie 2014, Constructora Principado, C-226/12, EU:C:2014:10, punctele 22 și 23).

52 Pe de altă parte, reiese din articolul 4 alineatul (1) din Directiva 93/13 că aprecierea caracterului abuziv al unei clauze contractuale se efectuează luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

53 Acestea sunt criteriile în lumina cărora revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia caracterul eventual abuziv al clauzelor în discuție în litigiul principal.

54 În această privință, astfel cum s-a amintit la punctul 43 din prezenta hotărâre, faptul că serviciile furnizate în schimbul costurilor de administrare și al comisionului de acordare nu sunt detaliate nu înseamnă că clauzele aferente acestora nu îndeplinesc cerința de transparență prevăzută la articolul 4 alineatul (2) și la articolul 5 din Directiva 93/13, cu condiția ca natura serviciilor furnizate efectiv să poată fi în mod rezonabil înțeleasă sau dedusă pornind de la contractul avut în vedere în ansamblul său.

55 În ceea ce privește aspectul dacă clauzele în discuție în litigiul principal creează, în contradicție cu cerința de bună-credință, un dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului, trebuie să se considere, astfel cum reiese din decizia de trimitere, că perceperea unor costuri de administrare și a unui comision de acordare este prevăzută în dreptul intern. Cu excepția cazului în care serviciile furnizate în schimbul acestora nu fac parte în mod rezonabil din prestațiile efectuate în cadrul administrării sau al acordării împrumutului sau în care sumele aferente costurilor menționate și comisionului menționat aflate în sarcina consumatorului sunt disproporționate în raport cu valoarea împrumutului, nu rezultă, sub rezerva unei verificări de către instanța de trimitere, că aceste clauze afectează în mod defavorabil poziția juridică a consumatorului, astfel cum este prevăzută de dreptul național. Revine instanței de trimitere sarcina de a ține seama, în plus, de efectul celorlalte clauze contractuale pentru a stabili dacă clauzele menționate creează un dezechilibru semnificativ în detrimentul împrumutatului.

56 Prin urmare, trebuie să se răspundă la a doua întrebare că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, referitoare la costuri de administrare a unui contract de împrumut, care nu permite identificarea fără ambiguitate a serviciilor concrete furnizate în schimbul acestora, nu creează, în principiu, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului, în contradicție cu cerința de bună-credință.

Cu privire la cheltuielile de judecată

57 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a treia) declară:

1) **Articolul 4 alineatul (2) și articolul 5 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretate în sensul că cerința potrivit căreia o clauză contractuală trebuie exprimată în mod clar și inteligibil nu impune că acele clauze contractuale care nu au făcut obiectul unei negocieri individuale cuprinse într-un contract de împrumut încheiat cu consumatori, precum cele în discuție în litigiul principal, care stabilesc în mod precis cuantumul costurilor de**

administrare și al unui comision de acordare care urmează să fie suportate de consumator, metoda lor de calcul și data de exigibilitate a acestora, trebuie să detalieze de asemenea toate serviciile furnizate în schimbul sumelor în cauză.

2) **Articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 trebuie interpretat în sensul că o clauză contractuală precum cea în discuție în litigiul principal, referitoare la costuri de administrare a unui contract de împrumut, care nu permite identificarea fără ambiguitate a serviciilor concrete furnizate în schimbul acestora, nu creează, în principiu, un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract în detrimentul consumatorului, în contradicție cu cerința de bună-credință.**

Semnături